

Met steun van de
Vlaamse overheid

Literatuurstudie

Kwantitatieve benadering

Datum: oktober 2011

1 Algemeen: visie op het normeren van ruimte voor jeugd

Jan Van Gils, voormalig directeur van Kind en Samenleving, in De Bond (22 oktober 2010) verwoordt dit als volgt:

"In verschillende landen zoekt men naar normen voor speelruimte. Vaak zie je dan een richtlijn als: drie procent van de woonomgeving is speelruimte, of er moeten zoveel speelterreinen zijn voor zoveel kinderen in een bepaalde buurt. Er zijn heel wat pogingen gedaan om de nodige speelruimte voor kinderen te omschrijven in vierkante meters. Maar het is moeilijk om tot algemene kwantificeerbare normen te komen. Allerlei factoren spelen daarin mee, zoals bevolkingsdichtheid en leeftijd van bewoners. Ik vermoed dat een norm het best voor een korte tijd uitgewerkt wordt, gericht op een bepaalde wijk of buurt. Zeker grote steden kunnen dit in hun beleidsplannen opnemen om zichzelf een doel te stellen. Zo heeft Londen vastgelegd dat bij alle nieuwe woonprojecten tenminste 10 vierkante meter per kind voorzien zou worden voor goede en toegankelijke speel- en recreatieruimte. De Nederlandse gemeente Rotterdam heeft gekozen voor een spreidingsnorm: een norm die aangeeft hoeveel openbare ruimte er op welke afstand in een wijk aanwezig moet zijn. Het uitgangspunt is: voldoende ruimte op de juiste locatie.

Kinderen spelen niet alleen op plekken die voor hen ingericht zijn. Wij pleiten voor een speelweefsel, waarbij het publieke domein veel avontuurlijker wordt aangelegd. Kinderen spelen waar ze dingen tegenkomen die hun fantasie prikkelen. Een speeltuin is iets waar je bewust naartoe gaat. Maar een straat waar kinderen – liefst veilig – kunnen spelen, daar blijven ze rondhangen, praten ze met elkaar, wisselen ze verzamelkaarten uit, zoeken ze kastanjes enzovoort. Zo is de beleving van heel wat kinderen als het om spelen gaat. En daar moeten beleidsmakers zich bewust van zijn. Leg je dus ergens een speelpleintje aan, besef dan dat je tien jaar later die plek misschien beter anders inricht."

Het normeren van (groene) speelruimte zou kunnen leiden tot een verenging van de aandacht voor ruimte voor kinderen en jongeren. Tot pakweg 3% speelruimte expliciet voor kinderen ingericht. Deze formele ruimte om te spelen is goed, maar nog belangrijker is het in feite om in het algemeen bij de inrichting van de publieke ruimte en de woonomgeving aandacht te hebben voor kinderen en jongeren.

Hieronder geven we informatie over gangbare normen die we vonden via literatuuronderzoek, en passen we enkele even toe in een kleine rekenoefening.

2 Rotterdamse norm voor bespeelbare publieke buitenruimte

Bron: Kind en Samenleving nieuwsbrief 23 (Gemeente Rotterdam, Eindrapportage Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte, 2 oktober 2008)

De norm omschrijft waar en hoe groot ruimtes voor buiten spelen in de woonomgeving dienen te zijn, zowel wat betreft locaties als voetpaden zodat kinderen en jongeren dichtbij huis ruimte hebben om te spelen en te sporten.

De ontwikkeling van de norm is goed voorbereid en omvatte een aantal deelonderzoeken:

Fase 1: Literatuuronderzoek

Begin 2004 kwam de eerste conceptnorm tot stand op basis van 3 onderzoekslijnen:

- Analyse en evaluatie van de bestaande speelruimtenormen
- Analyse van sport- en spelgedrag en ruimtelijke behoeften van kinderen in de verschillende ontwikkelingsfasen
- Onderzoek naar verkeersvaardigheden van kinderen op diverse leeftijden

Fase 2: Opmaak van een conceptnorm

Het voorbereidend onderzoek leidde tot een voorstel voor een conceptnorm, die verder verfijnd werd in een ruime klankbordgroep van gemeentediensten. Daarna is dit ook in bestuurlijk overleg besproken en ter advies aan de deelgemeenten voorgelegd.

Fase 3: Onderzoek naar planologische haalbaarheid: toetsing van de conceptnorm

In 2005 en 2006 is de conceptnorm in 9 verschillende wijken getest. Om na te gaan of de norm haalbaar was in verschillende woonomgevingen, zijn 9 types wijken geselecteerd, waar ook ruimtelijke plannen werden ontwikkeld. De norm bleek toepasbaar voor elke woonomgeving indien op tijd ingebracht in het planningsproces, dus kon verder worden gewerkt aan de juridische verankering.

Fase 4: Onderzoek naar juridische haalbaarheid

Na grondig onderzoek en overleg kreeg de Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte het statuut van 'vaste gedragslijn'. Dit is geen 'harde' norm, maar wel de 'lichtste' vorm van vaststelling. Wat dit precies betekent, wordt verder uiteengezet.

Dit lange proces en de grondige onderbouwing wordt door de makers als een belangrijke factor beschouwd die uiteindelijk heeft kunnen leiden tot de goedkeuring door de Gemeente Rotterdam.

De ontwikkeling kwam in een stroomversnelling terecht door de recente beleidslijn en actieprogramma's rond kindvriendelijke wijken. Zelfs het gemeentelijk ontwikkelingsbedrijf steunde de norm vanuit het idee dat gezinnen met kinderen belangrijk zijn voor de economische ontwikkeling van Rotterdam.

Kenmerken en impact van de norm

In het werkveld bestaan verschillende normen voor buitenspeelruimte: **spreidingsnormen** (cfr. actieradii), **demografische normen**, **oppervlakenormen** (bijv. 3% van woonomgeving is speelruimte), **voorzieningennormen** (bijv. x aantal types speelterreinen per x aantal kinderen), ...

Uiteindelijk is gekozen voor een spreidingsnorm, bepaald aan de hand van barrières, gecombineerd met een aantal kwalitatieve vereisten.

De Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte heeft volgende kenmerken:

- Het is in essentie een 'spreidingsnorm'. Dat wil zeggen: de norm geeft aan hoeveel openbare ruimte er op welke afstand in een wijk aanwezig dient te zijn. Een spreidingsnorm is voor stedenbouwkundigen (die de norm vooral zullen gebruiken) relatief eenvoudig in te passen, namelijk verenigbaar met meeteenheden waar ze mee werken.
- In de norm is **alle openbare buitenruimte** potentiële buitenspeelruimte. Het gaat dus om formele en informele speelplekken. Hierin wijkt de Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte af van de gebruikelijke speelruimtenormen. De norm leidt evenmin tot een speelruimteplan. Hij garandeert alleen dat voldoende ruimte wordt voorzien, legt niets vast over de inrichting daarvan. uitgangspunt is: voldoende ruimte op de juiste locatie.
- De norm voor buitenspeelruimte vervangt de **groennorm** niet. Hiervoor is het uitgangspunt (kinderen en jongeren) te specifiek. Wel kan de norm voor buitenspeelruimte deel uitmaken van een meer omvattende groennorm en/of een bestaande groennorm versterken.
- Juridisch kreeg de norm het **statuut van 'vaste gedragslijn'**. Een vaste gedragslijn heeft volgende kenmerken:

- Het bestuursorgaan dient er zich in principe aan te houden, maar gemotiveerde afwijkingen zijn toegestaan
- Voor elk afzonderlijk besluit dient gemotiveerd te worden of de gedragsregel al dan niet wordt nageleefd
- De vaste gedragslijn wordt niet gepubliceerd. De burger kan zich hier formeel niet op beroepen. Uiteraard kan een burger zich wel beroepen op een vaste gedragslijn in het kader van behoorlijk bestuur.

Een vaste gedragslijn is de meest 'lichte' vorm van vaststelling.

De norm voor buitenspeelruimte kan op twee verschillende wijzen toegepast worden. Hij is in **eerste instantie bedoeld voor nieuwe woonontwikkelingen** en dient beschouwd te worden als garantie voor het in rekening brengen van één van de belangen(groepen) in nieuwe ruimtelijke plannen. Dit is het hoofddoel van de norm.

In situaties waarbij geen plannen aan de orde zijn, kan met behulp van het instrument van de norm toch *post factum* getoetst worden of in een gebied voldoende buitenspeelruimte aanwezig is. Oorspronkelijk was dit bedoeld als een optionele keuze. Het College van Burgemeester en Wethouders vindt het echter belangrijk dat de buitenspeelruimte in kaart wordt gebracht en heeft de nodige middelen voorzien om de hele stad aan de norm te toetsen. Indien er geen plannen aan de orde zijn, hoeft de norm voor buitenspeelruimte dus niet direct nageleefd te worden. Wel is het gewenst dat **in beeld wordt gebracht welke gebieden in Rotterdam voldoende ruimte voor sport en spel hebben en waar een tekort bestaat**. Als vervolg op de vaststelling van de norm voor buitenspeelruimte zullen per deelgemeente spreidingsplannen worden opgesteld om deze analyse te maken. Aan de hand van deze spreidingsplannen zullen met de deelgemeenten de resultaten en mogelijke aanbevelingen en oplossingsrichtingen worden besproken.

Het functioneren van de norm voor buitenspeelruimte zal 3 jaar na vaststelling worden geëvalueerd.

Een (kwantitatieve) spreidingsnorm met kwalitatieve vereisten

De Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte is dus een spreidingsnorm, bepaald aan de hand van barrières, gecombineerd met een aantal kwalitatieve vereisten. De Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte omvat drie kwalitatieve kernpunten. Deze **drie kernpunten dienen tegelijk** aanwezig te zijn.

1. **Een centrale sport- en spelplek van minimaal 5.000 m²** binnen elk groot barrièreblok groter dan 15 ha. In kleine barrièreblokken (minder dan 15 ha) volstaat één grote sport- en spelplek van minimaal 1.000 m². voor deze plekken geldt de volgende stedenbouwkundige inpassing.:

- centrale ligging
- in het zicht van woningen
- op niet-milieubelaste plekken
- parkeerverbod aan speelzijde van de weg
- zon en schaduw

Barrièreblokken zijn gebieden binnen barrières van 50 km/u wegen (of wegen met hogere toegestane snelheid), water (rivier, singel, waterplas, meer, vijvers), railinfrastructuur (tram- en spoorlijnen) en/of bedrijventerreinen.

2. **Grotere sport- en spelplekken (minimaal 1.000 m²) op maximaal 300 meter** te opzichte van de centrale sport- en spelplek; in dichtbebouwde wijken (dwz. vanaf 75 woningen per ha) op maximaal 200 meter en verder van de centrale sport- en spelplek volgens hetzelfde principe: elke 300 meter respectievelijk 200 meter dient er ruimte voor buiten spelen te zijn. Ook voor deze plekken geldt volgende stedenbouwkundige inpassing:

- centrale ligging
- in het zicht van woningen
- op niet-milieubelaste plekken
- parkeerverbod aan speelzijde van de weg
- zon en schaduw

3. **Een bespeelbare stoep (3-5 meter breed)** aan tenminste één straatzijde van de weg, bij voorkeur de zonzijde.

Toelichting bij enkele elementen uit de norm:

Barrièreblok

Barrièreblokken zijn gebieden binnen barrières van 50 km/u-wegen (of met hogere toegestane snelheid), water (rivier, singel, waterplas, meer) en railinfrastructuur (tram- en spoorlijnen) en/of bedrijventerreinen.

Het onderzoek naar de verkeersvaardigheden van kinderen bepaalde de keuze voor 50 km/u-wegen als barrières. Uit literatuuronderzoek is gebleken dat kinderen vanaf ongeveer 8 jaar zich vrij en zelfstandig kunnen bewegen in 30 km/u-zones maar nog geen 50 km/u-wegen zelfstandig kunnen oversteken. Vanaf ongeveer 11 jaar kunnen kinderen deze wegen wel zelfstandig oversteken met behulp van oversteekplaatsen of stoplichten. Niettemin vormen 50 km/u-wegen in het spelgedrag van kinderen vanaf 11 jaar toch 'psychologische' barrières. Ze bepalen vaak de rand van hun buurt en van hun speeldomein. Aan de overkant begint 'die andere' buurt.

In de Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte wordt de benodigde speelruimte per zogenaamd barrièreblok aangegeven (in plaats van een buurt of wijk te gebruiken als afbakening). Binnen zo'n barrièreblok dient voldoende buitenspeelruimte volgens de norm aanwezig te zijn.

Sport- en spelplekken

Een centrale sport- en spelplek is een sport- en spelplek die ruimte biedt aan kinderen en jongeren van 0 tot 18 jaar. Deze plekken vervullen tevens een belangrijke functie als ontmoetingsplekken voor de buurt. Ze moeten minimaal 5000 m² groot zijn. Deze maat is gekozen op basis van een analyse van de functies voor alle leeftijdsgroepen. Veel sport- en spelvormen (met name bewegingsspel is in alle leeftijdsgroepen zeer belangrijk) vereisen een bepaalde maat.

Daarnaast dient ervoor gezorgd te worden dat kinderen die relatief ver van de grote sport- en spelplek wonen ook binnen een redelijke afstand een sport- en/of speelplek hebben. Daarom is in de norm opgenomen om ook dergelijke plekken van minimaal 1000 m² te creëren op een afstand van 300 meter te opzichte van de centrale sport- en spelplek. In gebieden kleiner dan 15 ha kan de centrale sport- en spelplek wat kleiner zijn, maar toch minimaal 1000 m².

In de dichtbebouwde (vooorlogse) wijken van Rotterdam is bovenstaande norm onvoldoende. Gezien de hoge bebouwingsdichtheid gecombineerd met het groot aantal kinderen in deze buurten, zijn meer speelplekken nodig. Naast de centrale sport- en spelplek per barrièreblok is elke 200 meter in plaats van 300 meter een speelplek van minimaal 1000 m² noodzakelijk. Het is overig wenselijk dat de speellocaties onderling verschillen. Vaak lijken de sport- en spellocaties erg op elkaar, zodat er voor kinderen weinig keuzemogelijkheden bestaan. Versterking van de identiteit van een spel- en/of sportlocatie biedt meer ontwikkelingsmogelijkheden en zal de aantrekkingskracht vergroten.

Brede stoepen

Met de term 'bespeelbare woonomgeving' wordt bedoeld dat kinderen veilig kunnen spelen in het zicht van hun woning. Dit betreft niet alleen de grote speelplekken in het zicht van woningen, maar ook de kleine speelplekjes (minder dan 1000 m²) en alle plekjes, die niet specifiek zijn ingericht om te spelen, maar wel geschikte veilige ruimtes zijn zoals bijvoorbeeld brede obstakelvrije stoepen, brede achterpaden, hofjes, schone grasveldjes, restruimtes. Deze informele speelplekjes zijn moeilijk vast te leggen in een norm. Vandaar dat er voor gekozen is tenminste 'bespeelbare stoepen' op te nemen in de Rotterdamse norm. Brede stoepen zijn tevens prettig in het kader van veilige routes, ook voor andere voetgangers. In de norm voor buitenspeelruimte is de eis van een brede stoep (3-5 meter) opgenomen. In elke straat dient een brede stoep aanwezig te zijn, bij voorkeur aan de zonzijde van de weg.

Aanvullende documenten bij de norm

Zoals aangegeven regelt de Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte alleen de benodigde hoeveelheid ruimte op de juiste locatie. Uiteraard is ook de inrichting van belang voor een goed gebruik. De Gemeente Rotterdam zal in 2008/2009 een document opmaken waarin de kwalitatieve voorwaarden voor buiten spelen worden ontwikkeld.

Uit de toetsing in woonmilieus is bovendien gebleken dat de norm duidelijker wordt door enkele praktische richtlijnen voor stedenbouwkundigen en ontwerpers toe te voegen.

Aanvullende stedenbouwkundige uitgangspunten op de norm

1. Speelplekken hebben bij voorkeur een minimale breedte van 25 meter, smallere plekken zijn niet functioneel voor sport en spel.
2. Speeltuinen zijn onderworpen aan de norm. Speeltuinen zijn voor kinderen (en ouders) belangrijke, veilige plaatsen om te spelen. In Rotterdam ligt de toegangsprijs vaak zeer laag of wordt geen geld gevraagd. Speeltuinen functioneren dan ook nagenoeg als openbare speelgelegenheid. Ook semi-openbare binnenterreinen en andere opengestelde terreinen, bijvoorbeeld opengestelde schoolpleinen, tellen mee om de norm te halen.
3. De minimale maat van 1000 m² dient vrij geïnterpreteerd te worden en niet opgevat als 'de maat voor speelplekken'. Uit de toetsing komt bijvoorbeeld naar voor dat plekken van 2000-3000 m² voor meerdere leeftijdsgroepen meer kansen bieden dan die van 1000 m².
4. Bij smalle, langgerekte woongebieden voldoen ook meerdere kleinere plekken van ca. 500-700 m² elke 100-150 meter in plaats van plekken van 1000 m². Bijvoorbeeld het zuidwestelijk deel van de wijk Feijenoord.
5. Parkeerverbod langs de speelzijde van een sport- en spelgelegenheid is niet nodig als er voldoende ruimte is tussen speelgelegenheid en straat, bijvoorbeeld d.m.v. een extra brede stoep van minimaal 5 meter.
6. In plaats van 1 centrale plek van 5000 m² bij een barrièreblok groter dan 15 ha kan ook gekozen worden voor minimaal 2 centrale plekken van 3000 m².
7. Binnen elk gebied vanaf 10 ha zijn twee sportplekken het absolute minimum. Dit is nodig vanwege de verschillende subculturen van jongeren die een gebied altijd kent.
8. In dichtbebouwde wijken is de bebouwingsdichtheid zo groot dat er ook 'meer zuurstof' in de wijk dient gebracht te worden. 1000 m² is dan vaak niet genoeg. Indien er nieuwe ruimte gecreëerd wordt, kan beter uitgegaan worden van een minimale grootte van 2000 m². Dit bleek bijvoorbeeld in het Oude Westen: die wijk telt veel plekken, maar alle te klein, waardoor ze toch ervaren wordt als een wijk met weinig buitenspeelruimte.
9. In het rapport over de conceptnorm van 2004 was aangegeven dat 'kleinere speelplekken' kunnen worden ontruimd / ontdaan van speeltoestellen. Dit is in het verdere proces geschrapt. Speelplekken kleiner dan 1000 m² tellen echter niet mee om te bepalen of een gebied aan de norm voldoet. Ze worden beschouwd als 'bespeelbare woonomgeving' en hebben een belangrijke functie. Overigens wordt terughoudendheid geadviseerd ten aanzien van plaatsing van toestellen op stoepen en kleine informele speelplekken omdat hiermee de algemene bespeelbaarheid juist afneemt (bijvoorbeeld voor hinkelen, knikkeren, touwtjespringen, enz.).
10. In de norm voor buitenspeelruimte lijkt de kleinere speelgelegenheid voor kinderen van 0-8 jaar (<1000 m²) er bekaaid van af te komen. Voor de groep 0-8 jarigen zijn echter de volgende mogelijkheden voor sport en spel opgenomen in de norm:
  - a. Spelen op de stoep met ouders in de buurt die een oogje in het zeil kunnen houden
  - b. Onder begeleiding van een ouder kunnen kinderen van 0-8 jaar spelen op de ruimten > 1000 m²
  - c. Plekken kleiner dan 1000 m² ressorteren zoals aangegeven niet onder de norm. Dit wil niet zeggen dat ze niet relevant zijn. Deze plekken kunnen d.m.v. de ondergrond (materiaal en hoogteverschillen) multifunctioneel worden ingericht, waarbij speeltoestellen zelden nodig zijn.

3 Jantje Beton

Jantje Beton liet de Onderzoekerij een inventarisatie doen naar de stand van zaken met schoolpleinen in Nederland. Hieruit blijkt dat er geen wettelijke norm is voor de omvang van schoolpleinen. **Gemeentelijke richtlijnen schrijven 3m² per kind voor (bij nieuwe scholen)**. Dat zijn 2380 kinderen op een voetbalveld ($5000 \text{ m}^2 / 3 = 1666,6 \text{ kinderen per ha nvdr}$). Hoewel het voorzieningenniveau relatief hoog is, zijn veel kinderen ontevreden over hun schoolplein: 43 procent vindt zijn schoolplein saai en 60

procent wil meer ruimte voor sport en spel. Daarnaast wil 71 procent van de kinderen meehelpen met de inrichting en onderhoud van het schoolplein. Tenslotte is een derde van de Nederlandse schoolpleinen na schooltijd niet toegankelijk. In het zuiden van het land is dit zelfs bijna de helft van de schoolpleinen. (september 2011)

---

woensdag 24 augustus 2011 08:51

Buitenspelen: niet alleen hoeveel, maar ook hoe leuk?

Jantje Beton vindt dat er te weinig buitenspeelruimte is. Te weinig vierkante meters, maar ook ontbreekt het aan leuke, avontuurlijke en veilige speelplekken. Alleen: hoe bereken je nu of er genoeg leuke speelruimte is? Lees ons standpunt en denk mee!

Buitenspelen: Niet alleen hoeveel, maar ook hoe leuk?

De zomervakantie is een periode om heerlijk buiten te spelen. Weer of geen weer. De zomer is blijkbaar ook een goed moment om de discussie over de 3-procentsnorm weer te voeren. De NUSO en Jantje Beton bepleitten jaren geleden om 3% van de openbare buitenruimte te bestemmen voor buitenspelen en Agnes Kant (SP) bracht dit pleidooi als initiatiefwet in de Tweede Kamer.

Beleidsbrief

Na discussie in de Kamer werd het initiatief geen wet maar een beleidsbrief van (toenmalig) Minister Dekker aan alle gemeenten. Ze schreef hierin onder andere: "Als richtgetal geef ik u mee dat de deskundigen op dit terrein uitgaan van 3% van de voor wonen bestemde gebieden. Het rijk rekent erop dat gemeenten bij de opzet van nieuwe uitleglocaties dit richtgetal van 3% hanteren. In bestaande situaties nodig ik u uit om zo mogelijk naar dit percentage toe te groeien als hieraan nu niet wordt voldaan. Stoeperen en vergelijkbare openbare ruimte worden hierin niet meegeteld. Groenvoorzieningen bijvoorbeeld kunnen hierin wel worden meegeteld, mits deze hiervoor geschikt zijn en de omschrijving in het bestemmingsplan duidelijk maakt dat de gebieden met deze bestemming als speelruimte kunnen fungeren. Ik verzoek gemeenten daarbij tevens aandacht te besteden aan de kwaliteit en bereikbaarheid van de buitenspeelruimte." Veel gemeenten hebben de oproep ter harte genomen. In de meeste gemeentelijke beleidsvisies voor speelruimte wordt inmiddels de 3-procentsnorm genoemd.

Geregeld dus?

Is de ruimte om buiten te spelen, bewegen en te sporten nu dan geregeld? Nee, er zijn nog steeds meer dan genoeg redenen voor Jantje Beton om te zorgen voor meer, avontuurlijke en veilige buitenspeelruimte. Er is te weinig geschikte ruimte voor kinderen om buiten te spelen. En de ruimte die er is, is vaak afgebakend met hekken, slecht bereikbaar en prikkelt de creativiteit niet. Stoepranden wordt langzaamaan een spel uit de categorie 'uit oma's tijd'; zoveel auto's staan er voor. Wie kent nog het verschil tussen slangentikkertje en tv-tikkertje? En als 8-jarige zelf naar school kunnen en mogen fietsen, is steeds minder normaal.

Meer en leuker

Jantje Beton werkt aan buitenspelen omdat het gezond is, leuk is, je er vriendjes ontmoet en er op alle vlakken van leert. We nemen een actieve positie in bij het oplossen van het maatschappelijke probleem dat kinderen nauwelijks meer vrij buiten kunnen spelen. Samen met onder andere ouders, gemeenten, welzijnswerkers zorgen we voor meer én leuker buitenspelen. En dan bedoelen we plekken waar leuke, avontuurlijke en veilige toestellen staan. Maar ook natuurspeelplaatsen waar je kunt spelen met de natuur. En plekken die niet speciaal zijn ingericht om te spelen maar wel zo gebruikt kunnen worden. Om te voetballen is een doel van jassen op een pleintje of een grasveld, net zo goed. En skelteren kan ook op een brede stoep. Het gaat dus niet alleen om de hoeveelheid (fysieke) buitenruimte. Het gaat ook om de vraag of je er mag spelen, mag schreeuwen en rennen. En of de buitenruimte schoon en veilig is.

Speelbaar maken

Gelukkig is er nu meer aandacht voor een leefomgeving waar je kunt sporten en bewegen. Zo spreekt het huidige kabinet, in haar beleidsbrief van afgelopen mei, over bewegen en sporten in de buurt. Er was ook sprake van een rijksinventarisatie naar de mogelijkheid voor sporten en bewegen in de Nederlandse gemeenten. We hebben die nog niet gezien. Ondertussen gaat Jantje Beton gewoon door en biedt gemeenten, corporaties, scholen enz. graag hulp bij het 'speelbaar' maken van buurten. Zowel fysiek als sociaal.

Nieuwe meetlat

De 3-procentsnorm voor gemeenten is dus nog steeds actueel. Volgens een onderzoek van Rigo uit 2008 werd een gemiddelde gemeten van 1,4%. Dat zou betekenen dat er te weinig buitenspeelruimte is. Echter, we horen regelmatig dat de norm te vaag is. De manier waarop gerekend wordt, is niet overal hetzelfde. De norm is blijkbaar verwarrend. Dat én het pleidooi van Jantje Beton dat je er met fysieke ruimte alleen niet bent, pleit voor een ander meetinstrument. Wij pakken zelf die handschoen op. We willen een nieuwe meetlat maken voor de speelbare buitenruimte. Een meetlat voor hoe veel en hoe leuk. Wie wil meedenken, is van harte welkom. Je kunt je reacties onderaan het bericht kwijt.

4 Uit de expertisegroep Jeugdlokalen

(nota 12 april 2011)

De nota beperkt zich tot volgende twee invalshoeken:

- Cijfermatige normen (oppervlakte, aantal, ..) m.a.w. meetbaar of berekenbaar en uit te drukken in cijfers
- Normen die niet cijfermatig zijn maar ergens wel een link hebben met ruimtelijke planning (met wat kneedwerk mogelijk op te nemen in bijvoorbeeld bestemmingsvoorschriften of stedenbouwkundige verordeningen)

De nota doet geen uitspraak over de zin of onzin van het invoeren van (oppervlakte)normen voor jeugdlokalen, en geeft enkel een opsomming van diverse 'normen' in verschillende publicaties.

4.1 Lokalenvisum Scouts en Gidsen Vlaanderen (2009) (www.jeugdlokalen.be/product/lokalenvisum)

- Binnenruimte:

3m² spel- en bewegingsruimte per lid
en 0.5m² materiaalruimte per lid

- Buitenruimte

Ligging en accommodatie:

- o Makkelijk en veilig te bereiken (te voet en met de fiets) en te vinden vanuit de woonkernen
- o Terrein en gebouw zijn vlot toegankelijk voor rolstoelgebruikers
- o In- en uitgang liggen veilig tov verkeerssituatie
- o Auto's kunnen veilig aan- en afrijden
- o Er is een fietsenrek aanwezig

Beschikbare speelruimte rond de lokalen

- o Twee bruikbare speelruimtes verbonden aan het gebouw zodat twee takken ongestoord tegelijk buiten kunnen spelen. Eén grote ruimte die in twee gesplitst kan worden telt voor twee ruimtes.
- o Oppervlakte: **5m² per lid**
(of omgerekend 1000 kinderen / voetbalveld)

Kwaliteit van de speelruimte rond de lokalen

- o Speelsituatie afgesloten van de straat
- o Degelijke ondergrond (niet te veel modder, scherpe stenen, netels, losliggende tegels,...)
- o Voldoende groot overdekt gedeelte
- o Veilige speelruimte (zonder rommel of gevaarlijke speeltuigen)
- o Prikkelend voor kinderen, de ruimte nodigt uit tot spelen

Speel- en ontspanningsmogelijkheden in de omgeving

- o Bos, park of duinen op wandelafstand
- o Extra sport- of speelmogelijkheden op wandelafstand?
- o Autovrije, autoluwe of auto-arme speel- of wandelstraten in de naaste omgeving?
- o Tocht- en wandelmogelijkheden in de verdere omgeving?

4.2 Het Schietlood – meetinstrument voor jeugthuizen (Locomotief 2001)

www.jeugdlokalen.be/product/het-schietlood

- Binnenruimte

2m² bewegingsruimte (ontmoetingsruimte) per persoon bij een gemiddelde maximale bezetting per avond, grootte van de ontmoetingsruimte aanpasbaar aan de bezetting (aparte ruimtes, scheidingswand, ...)

Bijkomend: voldoende stockeringsruimte, vergaderruimte, extra ruimte voor bijvoorbeeld repeteren/films/... (per bijkomende functie die het jeugdhuis vervult een aangepaste aparte ruimte)

Sanitair

- Buitenruimte

Ligging en bereikbaarheid

- De ligging veroorzaakt geen hinder of overlast voor de buurtbewoners.
- Het jeugdhuis is makkelijk te bereiken en te vinden vanuit de woonkernen
- Terrein en gebouw zijn vlot toegankelijk voor rolstoelgebruikers
- Het jeugdhuis is veilig te bereiken, zowel te voet als met de fiets
- Er is voldoende ruimte tussen in/uitgang en de straat

Accommodatie

- Er is een fietsenrek aanwezig
- Er is voldoende parkeerplaats voor motorvoertuigen
- Er is mogelijkheid tot buiten zitten (terras)
- In de gemeente is sportaccommodatie toegankelijk.

4.3 Checklist jeugdlokalen provincie Antwerpen (2004)

www.jeugdlokalen.be/product/checklist-jeugdlokalen

- Binnenruimte

Lokalen minstens 3m² per lid

- Buitenruimte

Ligging en accommodatie

- Het lokaal is voor kinderen en jongeren veilig te bereiken
- Er is een buffer tussen het lokaal, de onmiddellijke omgeving en de straat
- Auto's kunnen veilig af- en aanrijden
- Er zijn voldoende fietsenstallingen beschikbaar bij het lokaal
- De lokalen liggen afgeschermd van de openbare weg
- De afrastering is in goede staat en minstens een meter hoog

Beschikbare speelruimte rond de lokalen

- Het terrein is door zijn inrichting makkelijk te verdelen in verschillende speelplekken
- Er is voldoende vrije ruimte in de onmiddellijke omgeving van het lokaal om veilig en ongestoord te kunnen spelen
- De beschikbare ruimte is voldoende aangepast aan de verscheidenheid van de behoeften
- Zowel individueel spel als groepsspel is mogelijk op de vrije ruimte rond het lokaal
- De buitenruimte rond het lokaal is voldoende ruim om alle leeftijdsgroepen tegelijk rond het lokaal te laten spelen

Kwaliteit van de speelruimte rond de lokalen

- Het terrein is geschikt voor verschillende soorten spel
- Het terrein is zo ingericht dat het kinderen en jongeren uitnodigt tot spelen

4.4 Blokhutwijzer Scouting Nederland (2008)

www.jeugdlokalen.be/product/blokhutwijzer

Binnenruimte:

- Per speltakruimte:

	leden	leiding	totaal	oppervlakte	Gem/persoon
5-7j	16	4	20	50 m ²	2,5 m ² /p
7-11j	24	4	28	70 m ²	2,5 m ² /p
11-15j	24	4	28	70 m ²	2,5 m ² /p
14-17j	16	2	18	45 m ²	2,5 m ² /p
17-23j	15	0	15	37,5 m ²	2,5 m ² /p

- Realiseer **per speltak 3 m³ specifieke bergruimte**
- Realiseer **per speltak minimaal 20 m³ algemene bergruimte**
- 1 **toilet** per speltakruimte Max. de helft van de herentoiletten mag vervangen worden door urinoirs Toilet: min 0,9 x 1,2m Min. 1 toegankelijk toilet, met min. 1,65 m x 2,2 m of 1,9 m x 1,95 m
- De **verkeersruimte** van een Scoutinggebouw heeft een nettovloeroppervlakte van 15 – 20% van de som van het nettovloeroppervlak van verblijfsruimten, sanitair en keuken.
- Een Scoutinggebouw beschikt over een **kookgelegenheid** met aanrechtblad. Een keuken heeft een **minimaal vloeroppervlak van 16 m²**.
- De minimale vloeroppervlakte van de botenloods wordt bepaald door het aantal en de afmetingen van de stallen boten, vermeerderd met de gebruiksruimte rond de boten (minimaal 1,2 m vrije ruimte).
- Houd rekening met extra ruimte voor een wasgelegenheid, gereedschapsopslag en/of een werkbank.

5.2 Berekening benodigd brutovloeroppervlak binnenruimte

De benodigde brutovloeroppervlakte van het plan voor een Scoutinggebouw bereken je in de fasen voorafgaand aan het ontwerp van het bouwplan met de volgende formule:

$$BVO = ((NOV + NOS + NOK) \times TVI + NOB) \times TC$$

- BVO = brutovloeroppervlak
- NOV = nettovloeroppervlakten van verblijfsruimten
- NOS = nettovloeroppervlak van het sanitair
- NOK = nettovloeroppervlak van de keuken
- NOB = nettovloeroppervlak van de bergruimten
- TVI = een toeslag voor verkeersruimten en installaties = 20%
- TC = een toeslag voor constructieoppervlakte = 10%

Voorbeeldberekeningen brutovloeroppervlak:

Scoutinggebouw met drie groepsruimten, vijf speltakken en een logiesfunctie:

Groepsruimten: 1 x 40 m² en 2 x 60 m²

Sanitair: drie toiletten met voorhal en wasgelegenheid (9 m²), miva-toilet (4 m²), twee

douches (4 m²), werkkast (2 m²) = 19 m²

Keuken: 16 m²

Bergruimte: 5 x 3 m³ + 5 x 20 m³ (plafondhoogte 2,6 m) = 44 m³

BVO = ((160 + 19 + 16) x 1,2 + 44) x 1,1 = 306 m²

Scoutinggebouw met vier groepsruimten, zes speltakken en een logiesfunctie:

Groepsruimten: 1 x 40 m² en 3 x 60 m²

Sanitair: vier toiletten met voorhal en wasgelegenheid (12 m²), miva-toilet (4 m²), twee

douches (4 m²), werkkast (2 m²) = 22 m²

Keuken: 16 m²

Bergruimte: $6 \times 3 \text{ m}^3 + 6 \times 20 \text{ m}^3$ (plafondhoogte 2,6 m) = 53 m²
BVO = **minimaal** $((220 + 22 + 16) \times 1,2 + 53) \times 1,1 = 399 \text{ m}^2$

Scoutinggebouw met vijf groepsruimten, acht speltakken en een logiesfunctie:

Groepsruimten: 2 x 40 m² en 3 x 60 m²
Sanitair: vijf toiletten met voorhal en wasgelegenheid (15 m²), miva-toilet (4 m²), twee douches (4 m²), werkkast (2 m²) = 25 m²

Keuken: 20 m²

Bergruimte: $8 \times 3 \text{ m}^3 + 8 \times 20 \text{ m}^3$ (plafondhoogte 2,6 m) = 71 m²

BVO = **minimaal** $((260 + 25 + 20) \times 1,2 + 71) \times 1,1 = 481 \text{ m}^2$

Scoutinggebouw met zes groepsruimten, acht speltakken en een logiesfunctie:

Groepsruimten: 2 x 40 m² en 4 x 60 m²
Sanitair: zes toiletten met voorhal en wasgelegenheid (18 m²), miva-toilet (4 m²), twee douches (4 m²), werkkast (2 m²) = 28 m²

Keuken: 20 m²

Bergruimte: $8 \times 3 \text{ m}^3 + 8 \times 20 \text{ m}^3$ (plafondhoogte 2,6 m) = 71 m²

BVO = **minimaal** $((320 + 28 + 20) \times 1,2 + 71) \times 1,1 = 564 \text{ m}^2$

5.3 Buitenruimte:

Ligging, accommodatie, kwaliteit van de speelruimte rond de lokalen

- Wanneer het gebruiksoppervlak van het gebouw groter is dan 400 m² moet 40% van het verblijfsgebied medetoegankelijk zijn voor rolstoelgebruikers, de zogenoemde 'toegankelijkheidssector'. (meer wetten over toegankelijkheid – te veel om op te noemen)
- Een Scoutinggebouw ligt op een veilig en toegankelijk terrein met voldoende speelmogelijkheden in de directe omgeving.
- De route van de woonomgeving naar een Scoutinggebouw is veilig, zowel ten aanzien van de verkeersveiligheid (gevaarlijke kruisingen) als de sociale veiligheid (verlichting).
- Een Scoutinggebouw ligt in een natuurlijke omgeving.
- De buitenruimte grenst bij voorkeur direct aan het gebouw.
- Als je groep voor het **buitenspel** gebruikmaakt van een **openbare buitenruimte** in de directe omgeving, dan moet deze ruimte op **zeer korte loopafstand (maximaal 100 m)** bereikbaar zijn zonder het kruisen van autoverkeer.
- De buitenruimte is zodanig afgewerkt dat zowel het stallen van fietsen, het spelen, het stoken van een kampvuur als de bereikbaarheid en toegankelijkheid van het gebouw voor fietsers, auto's en mindervaliden goed mogelijk is.
- De buitenruimte heeft een groene uitstraling en is gevarieerd ingericht.
- De buitenruimte rond het gebouw is voorzien van een afrastering of haag, die enerzijds voldoende bescherming biedt voor buitenspelactiviteiten en anderzijds ruimte laat voor sociale controle vanuit de omgeving.
- Vind een goede balans tussen overzichtelijkheid en avontuurlijkheid.
- Een Scoutinggebouw beschikt over een buiten(speel)terrein, dat bij voorkeur gevarieerd (verharding, groen) is ingericht en waarop kamperen mogelijk is. Het speelterrein is door de inrichting gemakkelijk te verdelen in verschillende speelplekken en nodigt uit tot verschillende soorten spel. Daarnaast is er een ruimte met vlaggenmast voor openingsactiviteiten e.d.
- Zorg voor een gevarieerde en avontuurlijke inrichting met deels verharding, deels gras, struiken en bomen.

Beschikbare (speel)ruimte rond de lokalen

- **Per gelijktijdig aanwezige speltak** moet minimaal **300 m² buitenspeelruimte** zijn. Hiermee voldoe je ook aan de norm voor buitenschoolse opvang.

- Bij een minimum van drie gelijktijdig aanwezige speltakken is daarnaast minimaal 360 m² buiten(speel)ruimte beschikbaar voor kamperen. Deze oppervlakte is voldoende voor een weekendkamp van één speltak (norm = 12 m² netto kampeerruimte per persoon).
- Een Scoutinggebouw beschikt over een **kampvuurkuil**. Stem de grootte van de kuil af op het wenselijk aantal gebruikers. Reken hier bij op **1 m² per toeschouwer**.
- Een Scoutinggebouw beschikt over een **buitenopslag** onder meer voor pionierhout, stookhout, stooktonnen en gasflessen. Daarnaast is een opstelplaats voor vuilcontainers. Houd voor de totale buitenopslag rekening met **minimaal 30 m²**: 20 m² voor pionierhout, 4 m² voor stookhout en stooktonnen, 2 m² voor gasflessen en 4 m² voor vuilcontainers.
- Een Scoutinggebouw beschikt over een **stallingmogelijkheid voor fietsen**. De vloeroppervlakte van een fietsenstalling is **ten minste 20 m² per gelijktijdig aanwezige speltak**. Hiermee voldoe je ook aan de eisen uit het Bouwbesluit. Reken (met inachtneming van de minimale eisen) **0,7 m² per te stallen fiets, vermenigvuldigd met het gemiddeld aantal gelijktijdig te stallen fietsen**.
- Een Scoutinggebouw beschikt over voldoende **parkeergelegenheid** voor gebruikers en bezoekers. Medegebruik van bestaande parkeergelegenheid in de nabije omgeving heeft de voorkeur. Reken voor een **invalidenparkeerplaats** op (3,5 m x 6 m) = 21 m² netto- en op **34 m² brutosteek- en verkeersruimte**. Reken **per gelijktijdig aanwezige speltak op twee tot vier parkeerplaatsen**. Reken per parkeerplaats op (2,5 m x 5 m =) 12,5 m² netto- en op **25 m² brutosteek- en verkeersruimte**.

5.4 Berekening benodigd terreinoppervlak - buitenruimte

De benodigde brutoterreinoppervlakte van een plan voor een Scoutinggebouw bereken je in de fasen voorafgaand aan het ontwerp van het bouwplan met de volgende formule:

$BTO = ((OS + OK + OB + OF + OP) \times TV + BO) \times TI \times TA =$ het bruto terreinoppervlak

- OS = oppervlakte van het speelterrein
- OK = oppervlakte voor een kampvuurkuil
- OB = oppervlakte voor buitenopslagruimte
- OF = oppervlakte voor een fietsenstalling
- OP = oppervlakte voor parkeerplaatsen op eigen terrein
- TV = een toeslag voor verkeersruimte = 30%
- BO = het bebouwd oppervlak van het gebouw
- TI = een toeslag voor inpassingverlies = 20% (afhankelijk van de situatie)
- TA = een toeslag voor afrastering (hek of groen) = 5% (afhankelijk van vorm terrein)

Voorbeeldberekeningen benodigd terreinoppervlak:

Scoutinggebouw met drie groepsruimten, vijf speltakken en een logiesfunctie:

Bebouwd oppervlak gebouw (eenlaags): 306 m²
 Oppervlak speelterrein: 3 x 120 m²
 Oppervlak kampvuurkuil: 100 m²
 Oppervlak buitenopslag: 30 m²
 Oppervlak fietsenstalling: 3 x 20 m²
 Oppervlak parkeerplaatsen: niet op eigen terrein
 $BTO = ((900+100+30+60) \times 1,3) + 306) \times 1,2 \times 1,05 = 2.170 \text{ m}^2$

Scoutinggebouw met vier groepsruimten, zes speltakken en een logiesfunctie:

Bebouwd oppervlak gebouw (eenlaags): 399 m²
 Oppervlak speelterrein: 4 x 120 m²
 Oppervlak kampvuurkuil: 100 m²
 Oppervlak buitenopslag: 30 m²
 Oppervlak fietsenstalling: 4 x 20 m²
 Oppervlak parkeerplaatsen: niet op eigen terrein
 $BTO = ((1.200+100+30+80) \times 1,3) + 399) \times 1,2 \times 1,05 = 2.812 \text{ m}^2$

Scoutinggebouw met vijf groepsruimten, acht speltakken en een logiesfunctie:

Bebouwd oppervlak gebouw (eenlaags): 481 m²

Oppervlak speelterrein: 3 x 120 m²
 Oppervlak kampvuurkuil: 100 m²
 Oppervlak buitenopslag: 30 m²
 Oppervlak fietsenstalling: 3 x 20 m²
 Oppervlak parkeerplaatsen: niet op eigen terrein
 BTO = ((1.500+100+30+100) x 1,3) + 481) x 1,2 x 1,05 = 3.439 m²

Scoutinggebouw met zes groepsruimten, acht speltakken en een logiesfunctie:
 Bebouwd oppervlak gebouw (eenlaags): 564 m²
 Oppervlak speelterrein: 3 x 120 m²
 Oppervlak kampvuurkuil: 100 m²
 Oppervlak buitenopslag: 30 m²
 Oppervlak fietsenstalling: 3 x 20 m²
 Oppervlak parkeerplaatsen: niet op eigen terrein
 BTO = ((1.800+100+30+120) x 1,3) + 561) x 1,2 x 1,05 = 4.065 m²

5 Speel ruim!

Een hulpmiddel voor jeugddiensten bij de opmaak van een speelruimteplan) (2011)

Bijlage 6: normen voor speelruimte (oude normen en bruikbare voorbeelden)

Momenteel bestaan er in Vlaanderen **geen wettelijk afdwingbare normen** in verband met de hoeveelheid speelruimte er voor kinderen moet worden voorzien. Het recht om bijvoorbeeld een minimum % openbare ruimte als speelruimte op te eisen bij een nieuwe verkaveling is dus onbestaande. Wel kan er getracht worden om samen met de verkavelaar en de gemeente een goede overeenkomst uit te werken.

Ook onderstaande normen kunnen hiervoor worden gehanteerd.

Indeling volgens actieradius

(JANSEN D., Landje Pik. 'speel-inclusieve' inrichting en planning van woongebieden. Blz. 8)

Leeftijd	waar spelen ze	Ruimteclaim
1-3 jaar	In het zicht van thuis, op korte afstand van de woning	Breed trottoir, mogelijkheid om een 'rondje te fietsen' zonder over te steken
4-6 jaar	Idem 1-3 jaar en uitbreiding tot 'in de buurt'	Vrije ruimte van 100-500m ² Minder dan 100m van de woning
6-12 jaar	Idem 4-6 jaar en uitbreiding tot 'in de wijk', tot honderden meters van de woning Vanaf 8 à 10 jaar: grotere actieradius De eigen buurt blijft de uitvalsbasis	Vrije ruimte van 2000-3000m ² Minder dan 300m van de woning
12-18 jaar	Idem 6-12 jaar De spelactiviteiten verplaatsen zich naar meer georganiseerde omgevingen zoals sportclubs. Pleintjes in de eigen buurt blijven wel een ontmoetingspunt: rondhangen, skaten, basketballen.	Aandacht voor fietsroutes naar centrale voorzieningen en fietsvoorzieningen bij oversteekplaatsen

Groennormen Vlaanderen per verstedelijkingsklasse

(VANDROMME D., 'Normen voor groenvoorzieningen in de stedenbouwkundige planvorming' Groenkontakt, 1997, jaargang 2, Blz. 27 en 29)

In de "Lange termijnplanning groenvoorziening" (1993), wordt elke Vlaamse gemeente in een bepaalde klasse ingedeeld, telkens gekoppeld aan een groennorm. Men gaat er van uit dat, naarmate de verstedelijking daalt, ook de behoefte aan openbaar groen daalt.

Verstedelijkingsniveau	Omschrijving	Groennorm in m ² /inw.
Klasse 1	Agglomeraties	30
Klasse 2	Uitgebreide agglomeratie	25
Klasse 3	Randgebieden	20
Klasse 4	Intermediaire zone	15
Klasse 5	Landelijke zone	10

De richtlijnen Akkermans³

Deze richtlijnen zijn afkomstig uit de beleidsnota van toenmalig staatssecretaris voor ruimtelijke ordening Paul Akkermans (1980).

Grootte	inwoners	Groenbehoefte
Agglomeratie	50.000	Agglomeratiepark
Stad		Netwerk van wandelpaden
Stadsdeel of dorp	4.000-10.000	Wandelpark 3-8 ha op max. 1 km afstand
Buurt	500-700	Buurtpark ±3000m ²
Woninggroep	100-150	Rusthoek ±300m ² op max 400 meter afstand

Groennormen Amsterdam

(oude norm, eind jaren '60)

Naam	Loopafstand	Grootte	Aantal
Speelplaats kleintjes	max. 100m	100-200m ²	1 per 100 woningen
Jeugdspeelplaatsen	max. 400m	4000-6000m ²	1 per 2560 woningen
Ruige speelterreinen		min. 1,5 ha	1 per 50.000 inw.
Buurtparken	400m	Variabel	
Wijkparken	800m		
Trapveldjes	± 175m	30 x 50m	1 per 500 inw.
Volley- en basketveldjes		450m ²	1 per 750 woningen
Rolschaatsbaantjes		Variabel	1 per 500 woningen
Schoolspeelplaatsen		Variabel	
Schoolwerktuinen		Variabel	
Volkstuinen	Afstand max. 6 km		
Sportparken			
Alg. ontspanningsgebied	max. 6 km van woning		

Stad Mechelen

In Mechelen is er een collegebesluit dat de **verplichting** oplegt om de **jeugdraad om advies** te vragen bij **elke verkaveling** of **nieuwbouwproject** en dat **enkele normen** aangeeft i.v.m. speelruimte:

Verkavelingen	
Bij 150 à 200 woningen	min 30 are oppervlakte speelruimte
Bij 30 à 50 woningen	min 300 m ² oppervlakte speelruimte
Gebouwencomplexen	

Bij 30 woningen:	min 10 m ² per woning met een minimum van 200 m ² oppervlakte speelruimte
Meer dan 40 woningen	Minimum 15 m ² per woning met een minimum van 1200 m ² oppervlakte speelruimte

Er is tevens **een algemene richtlijn** dat er gestreefd wordt naar **1m² speelruimte per jonge inwoner buiten de parken**.

(Contactpersoon: Benny Bos 015/21 80 24)

6 Normen m.b.t. de bereikbaarheid van openbaar groen in Vlaanderen

(Groencontact 1997/2)

groenelement	afstand (in vogelvlucht)	type groen
groen (vlakke, lijn- en puntvormige elementen)	binnen 100 – 150 m	woongroen
groene ruimte (min. 2 –3 ha)	binnen 300 – 400 m	buurtgroen
groene ruimte (min. 10 ha)	binnen 600 – 800 m	wijkgroen

Gent	norm 30m² openbaar groen per inwoner
Nederland	algemene groennorm 75m² per woning

---

7 Groene ruimte voor jeugdwerkinitiatieven volgens speelkringen

(Steunpunt Jeugd, onderzoek publieke speelruimte in Vlaams-Brabant, 2006)

speelkring	grootte	afstand	type speelruimte
eerste speelkring			jeugdlokaal
tweede speelkring	0,4 - 0,6 ha	directe omgeving jeugdlokaal	speelweide/grasveld
derde speelkring	2 - 4 ha	binnen 1,5 km	speelzone in bos (avont. groen speelterrein)
vierde speelkring			doortrekgebied (tochten)

8 RUIMTELIJKE NORM VOOR JEUGLOKALEN

(Steunpunt Jeugd, enig opzoekwerk Pat Rooseleers, januari 1999, check Katrijn Gijssels 2011)

Buitenschoolse kinderopvang (telefonische informatie “kind en gezin”)

- richtnorm van 4 vierkante meter/kind
- wordt niet expliciet gebruikt, eerder een soort richtsnoer
-

Check oktober 2011:

Kind en Gezin hanteert nog steeds een richtnorm van 4m² per kind (binnenruimte voor buitenschoolse opvang)

Voor kinderdagverblijven moet min. 2m² rustruimte per kind en min. 3m² bespeelbare ruimte voorzien zijn (binnenruimte) en er moet een bespeelbare buitenruimte zijn die aansluit bij de binnenruimte. Voor buitenruimte zijn er geen oppervlakenormen.

CJT: centrum voor jeugdtoerisme

(uit de publicatie "bouwen aan een bivakhuis")

opties voor het "nul-huis":

- slaapruijnte: minimum 3 vierkante meter/persoon
- dagruimte: minimum 1,5 vierkante meter/persoon

- ruimte voor keuken en sanitair: onbepaald
- TOTAAL: minimum ongeveer 5 "bruikbare" vierkante meter/persoon

Speelpleinen: NDO en Don Bosco

Er bestaan geen wettelijke normen, noch duidelijke criteria of streefdoelen.

Onderwijs

De ruimtenormen worden uitgedrukt in "maximale bruto-vloeroppervlakten". Gangen, trappen, liften e.d. worden hierbij ingerekend. Echt onbruikbare ruimtes en buitentrappen worden niet meegerekend. Op basis van deze maximale bruto-oppervlakten kan een school fondsen verwerven om infrastructuurwerken uit te voeren.

Er is een verschillende norm voor lager en secundair onderwijs. Deze norm is gebaseerd op het aantal leerlingen. Oefening leert ons dat men gemiddeld maximaal mag uitkomen op de volgende normen:

- voor basisonderwijs: 9 vierkante meter/leerling
- voor secundair onderwijs: 11 vierkante meter/leerling

Eigenlijk is het een stuk ingewikkelder. Bij beiden kan er, afhankelijk van het aantal lessen, nog bijkomende ruimte opgevraagd worden voor lichamelijke opvoeding en voor levensbeschouwelijke lessen. In het secundair onderwijs bestaan er dan nog aangepaste berekeningsleutels voor lespakketten die bv. een grotere praktijkruimte noodzaken.

Check oktober 2011:

Over 'buitenruimte scholen' zijn op www.agion.be volgende 'fysische normen' te vinden:

Voor parkeer- en manoeuvreerruimte wordt een maximale oppervlakte toegekend van 24m² per personeelslid dat minstens een halve opdracht vervult.

Voor het stallen van fietsen en bromfietsen wordt een maximale oppervlakte toegekend van 1,20 m² per leerling of personeelslid dat met de fiets of bromfiets de school bezoekt.

De maximale toegelaten verharde oppervlakte van de speelplaats wordt vastgesteld op:

- 10 m² per leerling van het buitengewoon basis- en buitengewoon secundair onderwijs, met een minimum van 300 m²
- 8 m² per leerling van het gewoon basisonderwijs, met een minimum van 250 m²
- 4 m² per leerling van het secundair onderwijs

waarvan maximum 1,20 m² per leerling overdekt mag zijn, met een minimum van 50 m², voor het gewoon onderwijs en 1,80 m², met een minimum van 75 m², voor het buitengewoon onderwijs. In deze oppervlakte zijn alle oppervlakten inbegrepen die deel uitmaken van de verharde oppervlakte van de open speelplaats, zoals onder meer wegenis- en buitensportinfrastructuren.

Deze fysische normen zijn gebaseerd op maximale waarden, een benadering die z'n oorsprong heeft in de 'bouwwoede' van de jaren '70 en '80. Scholen zijn uiteraard vrij om grotere buitenruimtes aan te leggen, maar zullen enkel voor de maximale oppervlakte volgens het normenbesluit (5 oktober 2007) worden gesubsidieerd.

VVKSM Brussel en Chiro Brussel

(uit het onderzoeksrapport "het stenen strijdperk")

De algemene quotering van het aspect "ruimte" is de samentelling van twee deelgegevens

(samen gequoteerd op maximum van 100 punten):

- de beschikbare oppervlakte (met maximum van 50 punten)
- het aantal bruikbare ruimtes (met maximum van 50 punten).
- Een totale score van 100 punten (met 50 punten op elk onderdeel) is een uitstekende score en de na te streven ideale situatie.

- 70% (met score van 35 op elk onderdeel) hiervan is aanvaardbaar en is net voldoende.

de beschikbare oppervlakte:

- 4 vierkante meter/aangesloten lid
- 1 vierkante meter bergruimte/lid
- TOTAAL: 5 vierkante meter/lid (gerelateerd aan totale oppervlakte van het gebouw)
- puntensysteem op 50: $\frac{\text{werkelijk aantal vierk. meter} \times 50}{\text{aantal leden} \times 5}$
- DUS: de totale oppervlakte van het gebouw is minimum 3,5 en liefst 5 vierkante meter per aangesloten lid.

het aantal bruikbare ruimtes

- 1 ruimte per leeftijdsgroep (afdeling, tak,...)
- 1 leidingslokaal
- 1 materiaalruimte
- 1 ruimte met toegevoegde waarde (binnenspeelruimte, keuken, vertel- of knutsellokaal,...)
- puntensysteem op 50 punten: $\frac{\text{aantal bruikbare ruimtes} \times 50}{\text{aantal leeftijdsgroepen} + 3}$

VVKSM nationaal

(uit de brochure "Scouting wil iets meer dan een dak")

Vergelijkbaar puntensysteem als hierboven (VVKSM en Chiro van Brussel), met enkel een gewijzigde norm qua vereiste oppervlakte, t.t.z.:

- 3 vierkante meter effectieve speel- en bewegingsruimte per lid (quoting op 40 punten)
- 0.5 vierkante meter materiaalruimte per lid (quoting op 10 punten)

Jeugdraad Gent

(voorbereiding van een brochure "handleiding onderhouden jeugdlokaal")

- 2,5 à 3 vierkante meter/jongere
- De initiatiefnemers stellen dat dit een absoluut minimum is en dat het streefdoel best hoger mag liggen.

9 Repetitieruimtes

www.repetitieruimtes.be

Een doorsnee repetitieruimte: minimum 20m² (30m² is meestal 'okee')

Geluid van doorsnee repetitie: ongeveer 120 dB

10 Rekenoefening jeugdwerkruimte in Vlaanderen

aantal partic. jeugdwerk	5146
aantal gemeent. jeugdwerk	11812
totaal aantal jeugdgroepen	16958

gemiddeld ongeveer 100 leden te rekenen per lokale groep

aan 3m² binnenruimte en 5m² buitenruimte per lid, geeft dat:

aantal leden	1695800		
binnenruimte totaal	5087400 m ²	508,74	hectare
buitenruimte totaal	8479000 m ²	847,9	hectare

ruimte totaal

13566400 m²

1356,64 hectare

Dus: volgens de teruggevonden normen (minimale oppervlakte ruimte voor jeugdlokale en bijhorende buitenruimte) komt deze minimale ruimte vraag omgerekend naar Vlaanderen neer op ongeveer **1 357 hectare**. Let wel: de norm van 5 m² buitenruimte per lid is een richtnorm, voor veel jeugdgroepen in de (binnen)stad zal deze minimale ruimte al utopisch zijn terwijl groepen in het buitengebied (nu nog) vaak meer ruimte ter beschikking hebben.

Ter vergelijking: 75 000 hectare landbouw, 21 000 hectare recreatie, ... in Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen.

Een belronde naar enkele jeugdwerkers die puur vanuit hun eigen ervaring en hun specifieke context inschatten hoeveel ruimte nodig is om in groep te spelen, leverde het volgende op.

gemeente	terreintype	opp.	speltype	aantal kinderen	leeftijd
Jette	Bos in stad	5 ha	Verstopperkje	35	8 tot 11
Lochristi	grasplein met beboste randen	ca. 5000m ²	Pleinspel +praatspel zittend + hindernissenparcours in bosrand + ...	5 groepen (van 12-tal leden) tegelijk een verschillend spel lukt nog goed, meer wordt moeilijk	tss. 6 en 16j.
Oostkamp	Recreatiedomein de Valkaart	86.619 m ²	plein, bos, water, modder, estafette, ... spelen	4 groepen +/- 50 tal kinderen	5 tot 17 jaar
De Pinte - rond eigen jeugdlokaal	Grasplein en stenen koer ter grootte van 2 basketbalvelden	ca 1500m ²	Alle soorten	2 groepen tegelijk, ongeveer 100 kinderen lukt, anderen moeten uitwijken naar speelveld (zie hieronder)	tss. 5 en 17
De Pinte - speelveld 10 min wandelafstand	Grasveld en bosje	ca 37500m ²	Alle soorten, op gras	5 groepen tegelijk, ongeveer 350 kinderen	tss. 5 en 17

Opmerkingen van deze jeugdwerkers:

Jette: We speelden verstopperkje in het bos, maar kregen van de boswachter een berisping. We mochten ons enkel op de paden begeven. Daar verstopperkje spelen is natuurlijk ronduit debiel. Dit terwijl wij al jaren in het bos spelen, en plots werd onze speelruimte tot de paden beperkt.
Lochristi: Baseball met 25-tal pers. neemt nagenoeg heel het plein in, een minivoetbaltornooi idem (3 pleintjes)
Oostkamp: 3 jeugdverenigingen op één domein (één ervan slechts om de twee weken activiteit)

Dit geeft nog eens de complexiteit aan, het lijkt onmogelijk om hier algemene normen uit af te leiden. Er zijn grote verschillen tussen groepen in de stad en op het platteland. Jeugdgroepen gebruiken de ruimte die zij ter beschikking hebben, en als die te klein is, moeten zij creatieve oplossingen zoeken. Bijvoorbeeld gaan stadsgroepen vaak op dagtocht (buiten de stad), zijn er heel wat groepen met een doorschuifstelsel (wie speelt op het eigen plein, wie gaat spelen 'op locatie', naar het zwembad, op tocht, ...), zijn er groepen met een overeenkomst of afspraak over een bos waarin zij mogen spelen, enzovoort. In Brussel maakte het BIM enkele jaren geleden een overzichtskaart 'BIM voor groentjes' in overleg met het platform Jeunesnatuurlijk, om ook de minder bekende groene speelruimten in Brussel aan jeugdgroepen bekend te maken met het oog op een betere spreiding en een beter gebruik van de ruimte.

11 Rekenoefeningen toegankelijk (speel)groen in Vlaanderen

We passen even een paar oppervlakte normen toe op de vier pilootgemeenten van het project 'Spelen en ravotten in groen Limburg', om de gedachten te vestigen. Deze normen zijn echter ontwikkeld voor stedelijke context.

gemeente	aantal inwoners < 17 jaar (toestand 2007)	onbebouwde opp. (ha) (toestand 2011)	speelruimte (ha) volgens toek. Eur. norm steden (10 m ² /kind)	openbaar groen (ha) volgens norm Gent (30m ² /inw.)
Riemst	2910	4807	3	9

Bilzen	5908	5858	6	18
Hechtel-Eksel	2414	6512	2	7
Genk	13882	4794	14	42